

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ  
«ОХТИРСЬКИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ  
СУМСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО АГРАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ  
ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА БІРЖОВА ДІЯЛЬНІСТЬ  
ЦИКЛОВА КОМІСІЯ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ  
СПЕЦІАЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМНИЦТВО ТА ТОРГІВЛЯ

# КУРСОВА РОБОТА

З дисципліни «Підприємницька діяльність»

на тему: «Бізнес-план діяльності фермерського  
господарства «Зелений Лан»»

Виконала: студентка III курсу, 36 групи  
галузі знань 07 Управління та  
адміністрування  
спеціальності 076 Підприємництво та торгівля

*Майба АНАСТАСІЯ*

Керівник - викладач  
*Анна КОГУТ*  
Оцінка за національною шкалою

---

## Члени комісії

|          |                   |
|----------|-------------------|
| _____    | Любов ПРОГОННА    |
| (підпис) |                   |
| _____    | Зульфія РУДИЧЕНКО |
| (підпис) |                   |

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ  
«ОХТИРСЬКИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ  
СУМСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО АГРАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ»

Відділення Будівництва, економіки та фінансових технологій  
Циклова комісія економічних спеціальностей  
Освітньо-кваліфікаційний рівень фаховий молодший бакалавр  
Шифр та найменування галузі знань 07 Управління та адміністрування  
Освітньо-професійна програма Підприємництво, торгівля та біржова діяльність  
Спеціальність 076 Підприємництво та торгівля

ЗАТВЕРДЖУЮ

Голова ЦК економічних спеціальностей

\_\_\_\_\_ Анна КОГУТ  
«\_\_\_\_\_» \_\_\_\_\_ 2026 р

**ЗАВДАННЯ**  
**на курсову роботу з дисципліни**  
**„Підприємницька діяльність”**  
**студенту 3 курсу 36 групи**  
**Анастасії МАЙБИ**

**Тема роботи: „Бізнес-план діяльності фермерського господарства.”**

Вихідні дані:

1. Земельна площа – 240 га ріллі:
  - а) 16 га ріллі – у власності фермерського господарства
  - б) 224 га ріллі – у користуванні фермерським господарством
2. Назва сільськогосподарських культур:
  - а) озима пшениця;
  - б) овес;
  - в) соняшник;
  - г) кукурудза.
3. Грошова оцінка 1 га ріллі - 26793 грн.
4. Орендна плата 7%.
5. Умови одержання кредиту
  - а) Період кредитування 12 місяців;
  - б) Процентна ставка (річних) 30%.

Дата видачі завдання «\_\_\_\_\_» \_\_\_\_\_ 2026 р.

Керівник курсової роботи \_\_\_\_\_ Анна КОГУТ

Завдання до виконання прийняла студентка «\_\_\_\_\_» \_\_\_\_\_ 2026 р.

Студент (ка) \_\_\_\_\_

Розглянуто і схвалено на засіданні ЦК економічних спеціальностей

Протокол № \_\_\_\_\_ від \_\_\_\_\_

## **ЗМІСТ**

|                                                                                                 |           |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>ВСТУП.....</b>                                                                               | <b>4</b>  |
| <b>1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ БІЗНЕС-ПЛАНУ З<br/>УРАХУВАННЯМ ОСОБЛИВОСТЕЙ ГАЛУЗІ.....</b> | <b>5</b>  |
| 1.1 Бізнес-план та основні етапи його формування                                                |           |
| 1.2 Умови формування бізнес-плану з урахуванням специфіки галузі виробництва                    |           |
| 1.3 Правове регулювання процесу розробки бізнес-плану                                           |           |
| <b>2. РОЗРОБКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ БІЗНЕС-ПЛАНУ.....</b>                                             | <b>14</b> |
| 2.1 Короткий опис підприємницького проекту                                                      |           |
| 2.2 Опис підприємства                                                                           |           |
| 2.3 Опис продукції та ринку                                                                     |           |
| 2.4 Управління та організація виробництва                                                       |           |
| 2.5 План виробництва                                                                            |           |
| 2.6 План маркетингу                                                                             |           |
| 2.7 Фінансовий план                                                                             |           |
| 2.8 Ризик і шляхи його зниження                                                                 |           |
| <b>3. ОХОРОНА ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....</b>                                                    | <b>35</b> |
| <b>ВИСНОВОК.....</b>                                                                            | <b>39</b> |
| <b>СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....</b>                                                          | <b>40</b> |

## ВСТУП

В умовах функціонування ринкової економіки розроблення бізнес-плану виступає одним із ключових інструментів стратегічного управління підприємством. Саме планування забезпечує цілісність управлінської системи, а бізнес-план відіграє важливу роль у визначенні перспектив розвитку та напрямів діяльності компанії.

Практика ведення господарської діяльності переконливо свідчить, що бізнес-планування є дієвим механізмом підвищення ефективності управління. Воно сприяє збереженню конкурентних позицій підприємства, освоєнню нових видів продукції, гнучкому реагуванню на зміни ринкової кон'юнктури та адаптації до нестабільного зовнішнього середовища. За сучасних умов невизначеності особливо важливим є наявність чіткого уявлення про стратегічні цілі, наявні ресурси та послідовність дій для їх досягнення.

Незалежно від сфери діяльності, підприємства використовують бізнес-планування як основу для довгострокового зростання. Воно допомагає визначити пріоритетні напрями розвитку, знизити рівень ризику, забезпечити стабільність функціонування та створити передумови для зростання прибутковості [2].

Як одна з основних управлінських функцій, планування охоплює процес формування цілей, вибір оптимальних методів і засобів їх реалізації, а також визначення етапів виконання поставлених завдань. У результаті підвищується рівень керованості підприємством, мінімізуються можливі втрати та створюється надійна база для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

У межах даного дослідження об'єктом аналізу є фермерське господарство «Зелений Лан».

Метою роботи є розробка бізнес-плану, спрямованого на зміцнення фінансово-економічної стабільності господарства, підвищення результативності його діяльності та формування стійких конкурентних переваг на аграрному ринку України.

# **1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ БІЗНЕС-ПЛАНУ З УРАХУВАННЯМ ОСОБЛИВОСТЕЙ ГАЛУЗІ**

## **1.1 Бізнес-план та основні етапи його формування**

При переході економіки України до ринкових принципів господарювання відбувається активне впровадження сучасних підходів до планування, що ґрунтуються на міжнародному досвіді. На початкових етапах економічних перетворень значна частина підприємств ігнорувала планову діяльність через нестійкість економічної ситуації, високий рівень ризиків та обмежені можливості отримання достовірної інформації для прогнозування. Проте з часом усвідомлення важливості планування суттєво зросло, що сприяло зміні управлінських підходів.

Незалежно від масштабу діяльності — чи йдеться про малий бізнес, чи про велике виробництво — планування є необхідною умовою ефективного функціонування підприємства. Воно дозволяє аналізувати ринкове середовище, оцінювати позиції конкурентів, прогнозувати рівень попиту та визначати перспективні напрями розвитку. Для суб'єктів аграрного сектору планування також слугує інструментом визначення потреб у матеріальних, трудових і фінансових ресурсах, а також оптимізації обсягів виробництва. [1]

Сучасне бізнес-середовище характеризується динамічністю та високим рівнем змін. Прискорений розвиток інновацій, постійне оновлення асортименту продукції, поява нових учасників ринку, трансформація споживчих запитів і широке впровадження цифрових технологій формують нові умови ведення підприємницької діяльності. За таких обставин компанії змушені переглядати традиційні методи управління та впроваджувати гнучкі управлінські рішення, орієнтовані на підприємницький підхід.

Підприємництво є складним і багатовимірним процесом, що потребує зваженого та комплексного прийняття рішень. Його результативність визначається не лише економічною обґрунтованістю дій, а й знанням правових

норм, організаційної структури та фінансових інструментів. У цьому контексті бізнес-план виступає ключовим документом, який систематизує підприємницьку ідею, визначає послідовність її реалізації та забезпечує узгодженість усіх складових проєкту.

Бізнес-планування передбачає поетапне опрацювання проєкту, що включає дослідження ринкової ситуації, оцінку внутрішнього потенціалу підприємства, фінансові розрахунки, аналіз організаційних умов і формування конкретних цілей. Такий підхід дає змогу завчасно виявити можливі ризики та розробити ефективні способи їх мінімізації.

Окрім цього, бізнес-план виконує функцію прогнозування майбутньої діяльності підприємства, слугує основою для ухвалення управлінських рішень і сприяє зниженню рівня підприємницьких ризиків. До процесу його розроблення часто залучаються не лише працівники підприємства, а й зовнішні фахівці, консалтингові організації, потенційні інвестори або майбутні споживачі продукції чи послуг.[4]

У межах бізнес-плану викладаються коротко- та довгострокові цілі, окреслюються можливості бізнесу, виявляються його сильні й слабкі сторони, аналізується ринкова ситуація, розраховуються необхідні ресурси та формулюється стратегія досягнення очікуваних результатів.

В умовах ринку бізнес-план має два основні завдання. По-перше, зовнішня функція — інформування інвесторів, партнерів і кредиторів про ключові характеристики підприємницької ідеї. По-друге, внутрішня — забезпечення належного управління процесом реалізації проєкту, включаючи організацію ресурсів, визначення відповідальних осіб і моніторинг прогресу.

Одним із головних призначень бізнес-плану залишається залучення фінансових ресурсів. Без чіткого та аргументованого плану жоден серйозний інвестор не надасть підтримки, адже саме він демонструє перспективність проєкту, його економічну обґрунтованість і готовність до реалізації.

На практиці етапи реалізації бізнес-плану не завжди мають лінійну структуру, оскільки процес часто передбачає паралельну розробку кількох напрямів діяльності. Тому успішне планування вимагає гнучкості та здатності адаптуватися до нових умов. [3]

Зовнішні обставини — економічна ситуація, політичні зміни, нові технології, зміна споживчої поведінки — або внутрішні фактори, як-от зміни в управлінні компанією, можуть потребувати оперативного перегляду бізнес-плану. Вчасна корекція стратегії без зміни загальної мети — це спосіб зберегти життєздатність підприємства та підвищити ймовірність його успіху.

## **1.2 Умови формування бізнес-плану з урахуванням специфіки галузі виробництва**

Планування підприємницької діяльності є необхідною умовою стабільного розвитку та результативної роботи будь-якого бізнесу. Воно передбачає передбачення можливих сценаріїв економічного розвитку підприємства й формування бажаної моделі його майбутнього стану. У реаліях сучасного господарювання управлінські рішення часто приймаються в умовах обмеженої або неточної інформації, що підвищує рівень невизначеності. Саме тому застосування продуманого й системного планового підходу дає змогу знизити ризики та забезпечити більш обґрунтовані дії керівництва.

Функціонування підприємства без визначених планів фактично зводиться до реагування на вже сформовані обставини, тоді як планування створює можливість активно впливати на майбутній розвиток і спрямовувати його у визначеному напрямі. Наявність чітко окреслених цілей, своєчасна підготовка ресурсної бази та визначення послідовності дій значно спрощують організацію бізнес-процесів і зменшують рівень невизначеності в управлінні [1].

Процес планування охоплює формування стратегічних і тактичних цілей, визначення першочергових завдань, розробку комплексу заходів та обґрунтування необхідних ресурсів для їх реалізації. На аграрних підприємствах традиційно

застосовується практика складання річних планів соціально-економічного розвитку, які надалі стають підґрунтям для створення більш деталізованих бізнес-планів. У таких документах відображаються заходи щодо модернізації матеріально-технічної бази, запровадження нових напрямів діяльності, придбання сучасної техніки та впровадження прогресивних технологій.

Сучасні сільськогосподарські підприємства характеризуються багатогалузевою структурою виробництва. У більшості випадків бізнес-план розробляється для окремого виду діяльності — як нового, так і вже функціонуючого, без утворення самостійної юридичної особи. Для залучення інвестицій або кредитних ресурсів важливо не лише продемонструвати економічну доцільність конкретного напрямку, а й підтвердити загальну фінансову надійність підприємства. Це передбачає стабільну роботу всіх структурних підрозділів, які не повинні створювати загрозу для виконання фінансових зобов'язань перед кредиторами. [4]

У ринкових умовах бізнес-план виконує роль практичного інструменту управління, що лежить в основі прийняття рішень і виконання поточних операцій. Це документ, який фіксує найменш ризиковані, економічно доцільні шляхи реалізації підприємницьких ініціатив.

Сільськогосподарське виробництво має низку характерних рис, які обов'язково слід враховувати при складанні бізнес-плану. Зокрема, йдеться про:

1. Сезонність господарської діяльності та залежність від погодних умов (температурний режим, кількість опадів, тривалість світлового дня).
2. Необхідність виконання технологічних операцій у строго визначені періоди вегетації (посівна, обробіток ґрунту, догляд за культурами, збирання врожаю).
3. Нерівномірність тривалості виробничих циклів залежно від виду продукції.
4. Складність ведення обліку витрат — їх розподіл здійснюється не лише за культурами, а й за окремими технологічними операціями (сівба, збирання, догляд).

5. Необхідність самостійного відтворення частини засобів виробництва — наприклад, утримання маточного поголів'я, садів або виноградників, що вимагає значних початкових вкладень.
6. Використання частини власної продукції для забезпечення наступних циклів (насіння, корми, молоко для молодняка).
7. Різка зміна потреби в оборотному капіталі залежно від фази виробничого циклу — у періоди інтенсивних робіт зростає потреба у паливі, насінні, мінеральних добривах, засобах захисту тощо.

З огляду на ці фактори структура бізнес-плану для аграрних підприємств має бути адаптована до специфіки галузі. Конкретний зміст і акценти залежать як від особливостей самого проєкту, так і від вимог того, хто буде розглядати план (інвестор, банк, партнер).

Якщо йдеться про основне сільськогосподарське виробництво, то бізнес-плани найчастіше пов'язані з переформатуванням обсягів і напрямів спеціалізації. Це обґрунтовує потребу в новій техніці, модернізації інфраструктури, додаткових ресурсах. Якщо мова йде про переробну галузь, то такий бізнес-план має комплексний характер, оскільки пов'язаний як із розвитком виробництва сировини, так і з впровадженням технологій її обробки та реалізації готової продукції. [6]

У сфері торгівлі агропідприємства розробляють бізнес-плани здебільшого у разі відкриття або розширення торговельної мережі. Це можуть бути проєкти будівництва нових торгових об'єктів, оренди чи купівлі приміщень під торгові точки, створення власної інфраструктури реалізації продукції

### **1.3 Правове регулювання процесу розробки бізнес-плану**

Здійснення підприємницької діяльності на ефективному рівні можливе лише за забезпечення сприятливого зовнішнього середовища, тобто сукупності соціальних, економічних, правових і психологічних умов, стимулів для розвитку

бізнесу, а також вкладення в нього матеріальних і фінансових ресурсів на пільгових умовах. У цьому полягає основний зміст державної підтримки підприємництва, основними елементами якої, зокрема, є: нормативно-правове регулювання, фінансова підтримка, майнова підтримка, інформаційна підтримка.

Відносини у сфері бізнесу регулюються правовими нормами, що складаються з таких джерел:

- 1) Конституції;
- 2) поточного законодавства;
- 3) судових рішень і правил;
- 4) положень і рішень адміністративних органів.

Конституція є основним фундаментальним джерелом права. Усі інші закони, незалежно від того, прийняті вони чи ні, не повинні суперечити їй, інакше вони не мають юридичної сили. Для забезпечення організації державної влади Конституція визначає права і функції різних гілок влади.

Для здійснення підприємницької діяльності фізичні особи повинні зареєструватися як фізичні особи-підприємці (ФОП), а юридичні особи – пройти державну реєстрацію відповідно до Закону України "Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань".

Розробка бізнес-плану не є обов'язковою вимогою законодавства, проте вона рекомендована для ефективного планування та управління підприємницькою діяльністю. Бізнес-план допомагає визначити стратегію розвитку підприємства, оцінити ринкові перспективи, фінансові потреби та ризики [6].

Абзац десятий частини третьої статті 12 в редакції Закону "Про інвестиційну діяльність" України передбачає, що для реалізації інвестиційних проектів суб'єкти інвестиційної діяльності розробляють бізнес-плани та інші документи, необхідні для обґрунтування інвестицій. Це особливо актуально для підприємств, які планують залучати інвестиції або кредитні ресурси.

Важливо зазначити, що при розробці бізнес-плану слід враховувати вимоги податкового законодавства, зокрема Податкового кодексу України, який

регулює оподаткування підприємницької діяльності. Дотримання податкових норм є ключовим аспектом успішного ведення бізнесу та запобігання можливим санкціям з боку контролюючих органів.

Окрім того, підприємці повинні враховувати положення трудового законодавства, зокрема Кодексу законів про працю України, при плануванні кадрової політики та організації праці на підприємстві. Це включає дотримання норм щодо укладення трудових договорів, оплати праці, охорони праці та соціального захисту працівників.

У сфері захисту прав споживачів підприємці зобов'язані дотримуватися вимог Закону України "Про захист прав споживачів", який встановлює правила щодо якості товарів та послуг, інформаційного забезпечення споживачів та відповідальності за порушення їхніх прав.

Розробка бізнес-плану також повинна враховувати вимоги антимонопольного законодавства, зокрема Закону України Антимонопольний комітет України може визначати типові вимоги до узгоджених дій, передбачених у статтях 7, 8, 9 і 10 цього Закону. "Про захист економічної конкуренції". Це особливо важливо для підприємств, які займають домінуюче становище на ринку або планують злиття та поглинання, що можуть вплинути на конкуренцію.

У контексті міжнародної діяльності підприємці повинні враховувати положення митного та валютного законодавства, зокрема Митного кодексу України та Декрету Кабінету Міністрів України Про валюту і валютні операції стаття 2. "Про систему валютного регулювання і валютного контролю". Це стосується питань експорту-імпорту товарів, розрахунків в іноземній валюті та дотримання відповідних процедур.

Основним нормативним актом, що регулює адміністративну відповідальність, є Кодекс України про адміністративні правопорушення. Він встановлює поняття адміністративного правопорушення, види адміністративних покарань, правила і порядок їх застосування, систему складів адміністративних правопорушень і встановлює нормативну базу адміністративної відповідальності.

Паралельно з Кодексом існують також положення, що встановлюють адміністративну відповідальність, які містяться в міжгалузевому законодавстві (наприклад, Митний кодекс, Господарський кодекс тощо), що з різних причин не включені до Кодексу .

Державне регулювання реалізується уповноваженими суб'єктами через певний механізм. Механізм державного регулювання підприємницької діяльності є однією зі складових механізму регулювання економіки загалом. Прямі методи державного регулювання пов'язані з використанням адміністративних засобів впливу на економічні відносини та поведінку відповідних суб'єктів. До методів прямого державного впливу належать: визначення стратегічних цілей розвитку економіки, планування, державне замовлення, державна реєстрація, ліцензування, нормативні вимоги до якості та сертифікації технології і продукції, правові та адміністративні обмеження і заборони або обмеження щодо виготовлення окремих видів продукції та ін. Непрямі методи державного регулювання націлені на стимулювання процесу розвитку підприємництва, створення сприятливого зовнішнього середовища для діяльності, стимулювання належної поведінки суб'єктів. Правове регулювання сільськогосподарської діяльності не менш важлива, тому пріоритетність розвитку агропромислового комплексу України в національній економіці зумовлюється винятковою значущістю. Зважаючи на те, що процеси реформування майнових та земельних відносин, не тільки не принесли відчутних позитивних економічних результатів, а навпаки загострили ситуацію на селі, значно підвищується роль держави у забезпеченні ефективного регулювання аграрним сектором економіки. Основними складовими державної аграрної політики є комплекс правових, організаційних і економічних заходів, спрямованих на підвищення ефективності функціонування аграрного сектору економіки, розв'язання соціальних проблем сільського населення та забезпечення комплексного і сталого розвитку сільських територій. [7]

Серед стратегічних цілей державної аграрної політики особливо необхідно виділити гарантування продовольчої безпеки держави. Поняття «продовольча

безпека» міститься в Законі України «Про державну підтримку сільського господарства України», згідно з яким — це захищеність життєвих інтересів людини, яка виражається у гарантуванні державою безперешкодного економічного доступу людини до продуктів харчування з метою підтримання її звичайної життєвої діяльності (п. 2.13 ст. 2).

Реалізація напрямів державної аграрної політики здійснюється відповідно до державних цільових програм. Метою розроблення державних цільових програм є сприяння реалізації державної політики на пріоритетних напрямках розвитку держави, окремих галузей економіки та адміністративно-територіальних одиниць; забезпечення концентрації фінансових, матеріально-технічних, інших ресурсів, виробничого та науково-технічного потенціалу.

## **2. РОЗРОБКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ БІЗНЕС-ПЛАНУ**

### **2.1 Короткий опис підприємницького проекту**

Назва проекту: Вирощування зернових та олійних культур.

Спеціалізація: озима пшениця, озиме жито, ячмінь і овес.

Назва та адреса підприємства: Фермерське господарство "Зелений Лан" 42741, Україна, Сумська область, Охтирський район, с.Сосонка.

Мета проекту: Визначення та обґрунтування стратегії розвитку сільськогосподарського підприємства на перспективу.

Доцільність проекту: Проект має високий рівень дохідності.

Потреба в грошових коштах: Для здійснення проекту підприємство потребує кредит у розмірі 2484,84 тис. грн, які будуть спрямовані на закупівлю матеріально-технічних ресурсів. Підприємство зможе виконати кредитні зобов'язання перед банком, якщо кредит буде виданий строком на 12 місяців під 30% річних.

Фінансові показники діяльності: Проведені попередні розрахунки господарської діяльності фермерського господарства "Зелений Лан" у 2026 році дають підстави стверджувати, що підприємство отримає чистий прибуток у сумі 2140359,6 грн.

### **2.2 Опис підприємства**

Підприємство розташоване на території України, у межах Сумська область, Охтирський район, село Сосонка. Земельні угіддя господарства безпосередньо прилягають до населеного пункту, що забезпечує зручність організації виробничих процесів. Відстань до районного центру — міста Охтирка — становить близько 12 км, а до обласного центру — міста Суми — приблизно 71 км.

За організаційно-правовим статусом підприємство функціонує у формі фермерського господарства. Основним напрямом діяльності є вирощування зернових та олійних культур із подальшою реалізацією продукції на регіональному аграрному ринку. Природно-кліматичні умови місцевості створюють сприятливі передумови для отримання стабільних урожаїв зазначених культур.

Фермерське господарство «Зелений Лан» є сімейним підприємством і має постійний штат у складі двох осіб. У періоди інтенсивних сільськогосподарських робіт, зокрема під час посівної кампанії та збирання врожаю, додатково залучаються сезонні працівники. Наявного постійного персоналу достатньо для виконання щоденних виробничих завдань у міжсезоння.

Природні умови Охтирського району, які безпосередньо впливають на формування ґрунтового покриву та ведення сільськогосподарського виробництва, характеризуються такими особливостями. Клімат території є помірно континентальним, із відносно м'якою сніжною зимою та теплим, помірно посушливим літом. Середньорічний температурний режим є сприятливим для вирощування польових культур, а кількість опадів протягом року в середньому становить 540–640 мм. Рельєф місцевості переважно рівнинний, з незначними підвищеннями та заплавними ділянками вздовж річок.

Ґрунтоутворюючі породи представлені переважно алювіальними та льодовиковими відкладами — піщаними, глинистими й мулистими породами, а також вапняками. На окремих ділянках трапляються солонцюваті ґрунти та зони з підвищеним рівнем ґрунтових вод. Основний ґрунтовий покрив формують малогумусні чорноземи, які є придатними для інтенсивного землеробства. Територія господарства належить до лісостепової природної зони, для якої характерні рівнинні ландшафти з лучними долинами та водними плесами. Важливу роль у гідрологічній системі району відіграють річки Псел та Ворскла.

Поряд із високородючими чорноземами на окремих землях наявні глєєві ґрунти, що відзначаються зниженою водопроникністю, проте здатні тривалий час утримувати вологу, що має значення в умовах недостатнього зволоження.

У власності фермерського господарства перебуває 16 га орних земель, ще 224 га використовуються на правах користування. Нормативна грошова оцінка одного гектара ріллі становить 26 793 грн. Для забезпечення виробничої діяльності підприємство має ангар для зберігання техніки, зерносховище, транспортні засоби, а також необхідний парк сільськогосподарських машин і обладнання.

У виробничому процесі господарство дотримується традиційних технологій обробітку ґрунту, що застосовуються при вирощуванні зернових та олійних культур.

### **2.3 Опис продукції та ринку**

У виробничій програмі господарства на 2026 рік передбачено вирощування таких сільськогосподарських культур, як озиме жито, овес, кукурудза та соняшник. Обраний набір культур відповідає спеціалізації підприємства та є економічно доцільним з огляду на попит аграрного ринку.

Озиме жито й овес належать до базових зернових культур, що традиційно займають важливе місце в структурі землеробства України. Вони широко використовуються у харчовій промисловості, зокрема для виробництва продуктів переробки зерна, а також як складова кормової бази тваринництва. Кукурудза та соняшник, у свою чергу, мають стратегічне значення для аграрного сектору, оскільки застосовуються в харчовій, кормовій та переробній галузях, включно з виробництвом рослинної олії, біопалива та комбікормів.

Попри значну конкуренцію серед виробників зернової продукції, попит на зазначені культури залишається стабільно високим. Це пояснюється їх ключовою роллю у забезпеченні продовольчої безпеки та експортного потенціалу країни.

Вагома частка України на світовому ринку зерна створює додаткові можливості для нарощування обсягів виробництва та розширення географії збуту.

Разом із тим рівень урожайності та цінова кон'юнктура значною мірою залежать від погодних факторів і ситуації на міжнародних аграрних ринках. У зв'язку з цим підприємству необхідно гнучко реагувати на зміни зовнішнього середовища, зосереджуючись на дотриманні технологій вирощування та забезпеченні належної якості продукції, що сприятиме стабільності реалізації та розвитку партнерських відносин.

Озиме жито є однією з традиційних зернових культур, яка цінується за універсальність використання та поживну цінність. Його зерно містить значну кількість білків, вуглеводів, вітамінів групи В і мінеральних речовин. Культура вирізняється високою стійкістю до низьких температур і тривалим вегетаційним періодом, що забезпечує стабільні результати за умови дотримання технології вирощування. Сучасні сорти та технологічні підходи роблять вирощування озимого жита економічно обґрунтованим.

Овес є однорічною культурою з широким спектром застосування. Він використовується як у харчовій промисловості, так і у виробництві кормів, завдяки високому вмісту поживних речовин, зокрема білків, жирів і вітамінів. Овес добре пристосовується до різних ґрунтово-кліматичних умов і не потребує складного догляду. Крім того, його вирощування позитивно впливає на стан ґрунту та часто застосовується в системах сівозміни для зменшення фітосанітарних ризиків.

Кукурудза належить до найбільш поширених і продуктивних культур у світовому землеробстві. Її зерно використовується для виробництва харчових продуктів, кормів, а також біоенергетичної продукції. Завдяки добре розвиненій кореневій системі кукурудза ефективно використовує вологу та сприяє збереженню структури ґрунту. Різноманіття сучасних сортів і гібридів дозволяє адаптувати технології вирощування до конкретних виробничих цілей і природних умов.

Соняшник є провідною олійною культурою, що займає важливе місце в структурі посівних площ. Насіння соняшнику характеризується високим вмістом рослинної олії, а також поживних речовин, зокрема білків, вітамінів і ненасичених жирних кислот. У практиці землеробства перевага надається високопродуктивним гібридам, які відзначаються стійкістю до хвороб і здатністю формувати стабільні врожаї. Широкий вибір сортів дає змогу оптимально поєднувати біологічні особливості культури з кліматичними умовами та напрямом використання продукції.

## 2.4 Управління та організація виробництва

Трудомісткість - це об'єктивна характеристика затрат робочого часу на виконання конкретної праці, включаючи фізичні, інтелектуальні та організаційні зусилля, необхідні для виробництва певної кількості продукції або послуг. Трудомісткість залежить від рівня складності виконуваних завдань, технології виробництва, кваліфікації робітників та інших факторів. Вимірюється у годинах, людино-годинах або робочих одиницях часу. Трудомісткість є важливим фактором в оцінці вартості продукції та прийнятті рішень про оптимальні методи виробництва. Розрахуємо трудомісткість шляхом добутку площі та затрат праці на 1 га відповідної культури.

Таблиця 2.1 - Трудомісткість виробництва

| Продукція  | Площа, га | Структура посівної площі, % | Затрати праці на 1 га люд.-год. | Затрати праці всього, люд.-год. |
|------------|-----------|-----------------------------|---------------------------------|---------------------------------|
| Озиме жито | 60        | 25                          | 14,1                            | 846                             |
| Овес       | 60        | 25                          | 8,2                             | 492                             |
| Кукурудза  | 60        | 25                          | 12                              | 720                             |
| Соняшник   | 60        | 25                          | 17,4                            | 1044                            |
| РАЗОМ      | 240       | 100                         |                                 | 3102                            |

В таблиці наведено дані про посівну площу та структуру вирощування деяких культур в обсязі 240 га. За результатами обчислення встановлено, що

відсоткове співвідношення культур складає відповідно 25% на кожну культуру. Також у таблиці наведено інформацію про затрати праці на 1 гектар посівної площі для кожної з цих культур.

Рекомендована кількість працюючих на підприємстві залежатиме від загальних витрат праці (3102 люд-год) та річного фонду робочого часу одного працюючого (1960 год = 280 днів x 7 год). Тому на підприємстві буде 2 постійних працюючих. На сезонні роботи пов'язанні з посівом та збиранням урожаю буде залучатися додаткова робоча сила.

Оплата праці - це сума грошей, яку працівник отримує від роботодавця за виконану роботу відповідно до умов договору про працю або угоди між сторонами. Вона може включати фіксовану заробітну плату, премії, бонуси та інші додаткові виплати. Оплата праці може бути визначена на основі різних критеріїв, таких як кваліфікація працівника, тип роботи, рівень відповідальності та інші. Визначення оплати праці відповідає законодавству країни, де знаходиться підприємство.

На підставі трудомісткості виробництва та тарифних ставок робітників відповідної кваліфікації проведемо розрахунки витрат на оплату праці.

Таблиця 2.2 -Витрати на оплату праці

| Продукція  | Затрати праці<br>всього, люд.-год. | Тарифна ставка,<br>грн. | Загальні витрати,<br>грн. |
|------------|------------------------------------|-------------------------|---------------------------|
| Озиме жито | 846                                | 65,00                   | 54990,00                  |
| Овес       | 492                                | 65,00                   | 31980,00                  |
| Кукурудза  | 720                                | 65,00                   | 46800,00                  |
| Соняшник   | 1044                               | 65,00                   | 67860,00                  |
| РАЗОМ      | 3102                               | 65,00                   | 201630,00                 |

Провівши розрахунки, можна зробити висновки, що найбільша кількість праці була витрачена на вирощування озимого жита (846 люд.-год.), а найменша - на вирощування овесу (492 люд.-год.). Вартість вирощування соняшнику

найбільша і складає 67860,00 грн, тоді як найменша вартість - для вирощування овесу 31980,00грн.

## **2.5 План виробництва**

Площа для вирощування в плановому році озимого жита складатиме 60 га, овесу – 60 га, кукурудза 60 га, соняшник – 60 га. Урожайність визначається з урахуванням попередніх років та в залежності від обсягів внесених мінеральних та органічних добрив і прогнозується на озиме жито – 32 ц/га, овес – 28, кукурудза– 50, соняшник – 15 ц/га.

Основний обробіток ґрунту під озиму пшеницю та соняшник проводиться восени; під ячмінь та гречку – весною. Перед посівний обробіток ґрунту під озимі культури включає закриття вологи (ДТ-75+С-11), вирівнювання ґрунту (ДТ-75+ВП-8), культивація (Т-150К+КПС-4), прикочування (МТЗ-80+С-11+ККШ-6). Закриття вологи та культивація – необхідні агротехнічні операції по підготовці ґрунту до посіву соняшника (проводяться вище зазначеними агрегатами). Перед посівом ярих культур проводиться оранка на глибину 20-22 см (Т-150К+ПЛН-5-35) та культивація.

Посів сільськогосподарських культур здійснюється за допомогою трактора МТЗ-80 та сівалки СПЧ-6.

Догляд за посівами включає після посівне прикочування ґрунту, досходове та повсходове боронування (Т-70С+С-11+ЗОР0,7), внесення пестицидів (МТЗ-80+ОП-3200). При догляді за посівами соняшника є обов'язковим проведення повсходового боронування та саповки (МТЗ-80+КРН-4,2).

Збирання врожаю соняшника та зернових культур здійснюється залученною технікою іноземного виробництва.

Отже розрахуємо валовий збір сільськогосподарських культур по формулі

$$ВЗ = У * П_k \quad (2.2)$$

де ВЗ – валовий збір, ц;

У – урожайність ( основної чи побічної ) продукції відповідно основної, %;

Пк – площа вирощування даної культури, га,

Валовий збір продукції визначається шляхом множення площі даної культури на відповідну урожайність (дивись таблицю 2.3).

Таблиця 2.3-Виробництво продукції

| Продукція  | Площа, га | Урожайність ц/га | Валовий збір, ц |
|------------|-----------|------------------|-----------------|
| Озиме жито | 60        | 32               | 1920            |
| Овес       | 60        | 28               | 1680            |
| Кукурудза  | 60        | 50               | 3000            |
| Соняшник   | 60        | 15               | 900             |
| РАЗОМ      | 240       | -                | 7500            |

З виробництва 240 га землі ,при тому, що площа розділена порівну на кожную культуру по 60 га землі, отримано загальний валовий збір у розмірі 7500 центнерів.

Товарна продукція - це готові товари, які виробляються підприємствами з метою подальшого продажу. Це можуть бути різноманітні товари, такі як продукти харчування, промислові товари, машини, електроніка, послуги і т.д. Вся продукція, яка є результатом виробничого процесу і призначена для продажу на ринку, вважається товарною продукцією. Вона може бути виготовлена як на внутрішній ринок, так і на зовнішній ринок експорту. Товарна продукція може бути як масової, так і елітної якості, залежно від споживачів, на які вона націлена.

Таблиця 2.4 - Баланс використання продукції

| Продукція  | Валове виробництво | Насінневий фонд | Кормова база | Товарний фонд |
|------------|--------------------|-----------------|--------------|---------------|
| Озиме жито | 1920               | 200             | 31           | 1689          |
| Овес       | 1680               | 160             | 29           | 1491          |
| Кукурудза  | 3000               | 20              | 0            | 2980          |
| Соняшник   | 900                | 6               | 0            | 894           |
| РАЗОМ      | 7500               | 386             | -            | 7054          |

Валове виробництво складає 7500 ц, при цьому найбільший внесок у загальний обсяг виробництва робить кукурудза – 3000 ц, а найменше соняшник- 900ц. Товарний фонд складається з 7054 ц, що може бути продано на ринку або використано для власних потреб.

Визначення потреби в матеріальних ресурсах є важливим етапом управління виробництвом, оскільки від нього залежить ефективність використання матеріалів та ресурсів, а також якість та кількість вироблених товарів або послуг. Крім того, визначення потреби в матеріальних ресурсах дозволяє підприємству контролювати витрати та оптимізувати свої виробничі процеси.

Таблиця 2.5 -Потреба в матеріальних ресурсах, кг(л).

| Назва культури | Насіння |        | ПММ    |        | Мін. добрива |        | Засоби захисту |        | Органіка |        |
|----------------|---------|--------|--------|--------|--------------|--------|----------------|--------|----------|--------|
|                | На 1га  | всього | На 1га | всього | На 1га       | всього | На 1га         | всього | На 1га   | всього |
| Озиме жито     | 200     | 12000  | 80     | 4680   | 60           | 3600   | 1              | 60     | 30       | 1800   |
| Овес           | 160     | 9600   | 58     | 3480   | 150          | 9000   | 1              | 60     | -        | -      |
| Кукурудза      | 20      | 1200   | 75     | 4500   | 180          | 10800  | 1              | 60     | -        | -      |
| Соняшник       | 6       | 360    | 62     | 3720   | 180          | 10800  | 1              | 60     | -        | -      |
| Всього         | -       | 23160  |        | 16380  | -            | 34200  | -              | 240    |          | 1800   |

Витрати виробництва - це всі затрати, пов'язані з виготовленням продукту або наданням послуги. Ці витрати можуть бути різних видів, таких як:

- 1) сировина і матеріали: витрати на придбання сировини та інших матеріалів, необхідних для виробництва продукту.
- 2) оплата праці: витрати на заробітну плату працівників, які безпосередньо зайняті виробництвом продукту.
- 3) амортизація: витрати на зношування основних засобів (машин, обладнання, будівлі) під час їх використання в процесі виробництва.
- 4) енергія та комунальні послуги: витрати на споживання електроенергії, газу, води, опалення та інших комунальних послуг.

- 5) транспортні витрати: витрати на доставку сировини та готової продукції.
- 6) інші витрати: витрати на страхування, рекламу, оплату послуг зовнішніх постачальників, інші затрати, не включені до попередніх категорій.
- 7) витрати виробництва є важливими для розрахунку собівартості продукту та прийняття рішень щодо планування виробництва та ціноутворення.

Таблиця 2.6 -Витрати на виробництво

| Назва культури | Стаття Витрат, грн. |              |                   |        |                | Разом   |
|----------------|---------------------|--------------|-------------------|--------|----------------|---------|
|                | Насіння             | Мін. добрива | Органічні добрива | ПММ    | Засоби захисту |         |
| Озиме жито     | 98400               | 97200        | 720000            | 149760 | 17100          | 1082460 |
| Овес           | 96000               | 270000       | -                 | 111360 | 17100          | 494460  |
| Кукурудза      | 9840                | 302400       | -                 | 144000 | 7100           | 473340  |
| Соняшник       | 6840                | 291600       | -                 | 119040 | 17100          | 434580  |
| Всього         | 211080              | 961200       | 720000            | 524160 | 68400          | 2484840 |

Найбільші витрати з культур можна спостерігати по озимому житі - 1082460грн ( насіння-98400 грн.; мін. добрива-97200 грн.; органічні добрива - 720000 грн; ПММ-149760 грн.; засоби захисту-17100 грн.) , а найменші по соняшнику (434580 грн.). Загальні витрати на виробництво складають 2484840 грн.

Матеріально-технічна база сільського господарства - це всі засоби і предмети праці, які використовуються в сільгоспвиробництві. До них відноситься земля, трактори, автомобілі, стаціонарні двигуни, електросилові установки, робоча худоба, сільгоспмашини, робочі машини, електромережі, водопроводи, виробничі приміщення, будівлі, транспортні засоби та інше.

Таблиця 2.7-Наявність технічних ресурсів

| Назва  | Балансова вартість, грн. |
|--------|--------------------------|
| Т-150К | 120000                   |
| Е-70С  | 85000                    |
| МТЗ-80 | 42000                    |

|                   |        |
|-------------------|--------|
| ПЛН-5-35          | 12500  |
| КСП-4             | 15200  |
| ССТ-12            | 12000  |
| С-11+3ОР0,7       | 12200  |
| КФ-5,4            | 12500  |
| УСМК              | 13000  |
| С-11+ККШ-6        | 14100  |
| СПЧ-6             | 16000  |
| КРН-4,2           | 13000  |
| ОП-3200           | 15400  |
| БМ-6              | 18500  |
| 2ПТС-4            | 12500  |
| РКС-6             | 42000  |
| СПС-4,2           | 12400  |
| ГАЗ-53            | 24000  |
| КАМАЗ 5110        | 64000  |
| КЗС               | 12000  |
| Всього            | 568300 |
| Ангар для техніки | 32500  |
| Зерносклад        | 38000  |
| Разом             | 638800 |

З наявних технічних ресурсів можна виділити, що є наявність тракторів Т-150К, Е-70С та МТЗ-80, які є основними тракторами для виконання сільськогосподарських робіт. Також наявні різноманітні обприскувачі, культиватори, косарки та інші сільськогосподарські машини. Загальна балансова вартість техніки складає 568 300 грн.

Амортизація - це процес зниження вартості матеріальних активів, таких як будівлі, машини, устаткування тощо, внаслідок їх фізичного зносу, морального старіння або втрати актуальності. Організації використовують амортизацію для відображення зносу активів в фінансовій звітності та визначення точної вартості активів на дату балансу. Зазвичай амортизація розраховується на рік, враховуючи вартість активу та його термін експлуатації. Амортизація є важливим фактором у визначенні собівартості продукції та оподаткуванні підприємства.

Класифікаційний перелік груп основних засобів та інших необоротних активів у Податковому кодексі:

група 1 — земельні ділянки;

група 2 — капітальні витрати на поліпшення земель, не пов'язані з будівництвом;

група 3 — будівлі, споруди, передавальні пристрої;

група 4 — машини та обладнання, з них: електронно-обчислювальні машини, інші комп'ютерні програми, інші інформаційні системи, комутатори, маршрутизатори, модулі, модеми, джерела безперебійного живлення та засоби їх підключення до телекомунікаційних мереж, телефони;

група 5 — транспортні засоби;

група 6 — інструменти, інвентар (меблі);

група 7 — тварини;

група 8 — багаторічні насадження;

група 9 — інші основні засоби;

група 10 — бібліотечні фонди, архівні документи;

група 11 — малоцінні необоротні матеріальні активи;

група 12 — тимчасові (нетитульні) споруди;

група 13 — природні ресурси;

група 14 — інвентарна тара;

група 15 — предмети прокату;

група 16 — довгострокові біологічні активи.

Сума витрат на амортизаційні відрахування визначається за формулою

$$A = \frac{B_n \times H_a}{100}, \quad (2.3)$$

де  $B_n$  — балансова вартість основних засобів на початок планового року, грн...

$H_a$  — норма відрахувань, %.

Річні норми амортизаційних відрахувань у % від балансової вартості в розмірах: 3 група — 5%, 4 група — 20%, 5 група — 20%.

Таблиця 2.8-Визначення амортизації

| Основні засоби виробництва | Балансова вартість, грн. | Знос,% | Амортизація, грн. |
|----------------------------|--------------------------|--------|-------------------|
| Будівлі                    | 70500                    | 5      | 3525              |
| Автотранспорт              | 88000                    | 20     | 17600             |
| Трактори                   | 247000                   | 20     | 49400             |
| Комбайни                   | 42000                    | 20     | 8400              |
| С/г машини                 | 179300                   | 20     | 35860             |
| Обладнання                 | 12000                    | 20     | 2400              |
| Всього                     | 638800                   | -      | 117185            |

Загальна балансова вартість основних засобів виробництва становить 638800 грн. Загальна амортизація становить 117185 грн. Найбільша балансова вартість серед основних засобів виробництва має трактори (247000 грн.) та с/г машини (179300 грн.).

Оренда основних фондів - це форма залучення виробничих ресурсів, при якій підприємство здійснює тимчасове користування (на умовах оренди) різноманітними засобами виробництва, які є власністю інших юридичних або фізичних осіб. Оренда основних фондів є одним зі способів підвищення ефективності виробництва, оскільки дозволяє підприємству отримати доступ до необхідного обладнання та інших ресурсів без значних капіталовкладень. Орендна плата – це кошти, що виплачуються орендарем орендодавцю за користування об'єктом оренди.

Таблиця 2.9-Визначення орендної плати

| Орендна плата | Площа, га | Вартість 1 га, грн | %  | Всього за 1 га | Всього, грн. |
|---------------|-----------|--------------------|----|----------------|--------------|
|               | 224       | 26793              | 7% | 1 875,51       | 420114,24    |

Надання в оренду земельної ділянки в розмірі 224 га, орендар повинен сплатити орендну плату у розмірі 1 875,51 грн. за 1 га, що складає в сумі 420 114,24 грн.

Страховання посівів у сільському господарстві передбачає укладення договору між агровиробником та страховою компанією з метою фінансового захисту врожаю. Така угода покликана компенсувати можливі втрати, що можуть виникнути внаслідок несприятливих природних чинників, зокрема посухи, надмірних опадів, граду, заморозків, ожеледиці та інших погодних аномалій, а також у разі пошкодження культур хворобами чи шкідниками.

Застосування страхових механізмів у рослинництві є невід'ємним елементом сучасного аграрного виробництва. Воно сприяє зниженню рівня фінансової нестабільності, забезпечує захист інвестицій, вкладених у вирощування сільськогосподарських культур, і підвищує загальну стійкість господарської діяльності. Завдяки страхуванню виробники отримують можливість планувати свою діяльність із меншим рівнем ризику та забезпечувати стабільність доходів навіть за несприятливих умов (див. таблицю 2.10).

Таблиця 2.10 - Страхування врожаю

| Вид продукції | Урожайність, ц/га | Валовий Збір, ц | Ціна 1 ц, грн.. | Вартість врожаю, грн.. | Страхова ставка, % | Сума страхового внеску, грн. |
|---------------|-------------------|-----------------|-----------------|------------------------|--------------------|------------------------------|
| Озиме жито    | 32                | 1920            | 620             | 1190400                | 0,5%               | 5952                         |
| Овес          | 28                | 1680            | 950             | 1596000                | 0,5%               | 7980                         |
| Кукурудза     | 50                | 3000            | 700             | 2100000                | 0,5%               | 10500                        |
| Соняшник      | 15                | 900             | 1450            | 1305000                | 0,5%               | 6525                         |

За результатами розрахунків в таблиці видно, що найбільш вигідним для страхування є культура кукурудзи, оскільки вона має найвищу вартість врожаю. Загалом, вартість страхування для всіх культур складає 30957 грн.

Собівартість продукції - це сума всіх витрат, що здійснюються підприємством на виробництво одиниці продукції. Ці витрати за економічним змістом групуються за такими елементами: матеріальні витрати, витрати на оплату праці; відрахування на соціальні заходи; амортизація основного капіталу, включно з прискореною амортизацією; інші витрати.

Кошторис на виробництво представлено у таблиці 2.11. Розрахунок кошторису витрат здійснюється по елементам насіння та посівний матеріал,

мінеральні та органічні добрива, засоби захисту рослин, паливо-мастильні матеріали, оплата праці, амортизація, орендна плата та інші витрати.

Таблиця 2.11- Кошторис витрат

| Види витрат                  | Сума, грн. |
|------------------------------|------------|
| Насіння та посівний матеріал | 211080     |
| Мінеральні добрива           | 961200     |
| Органічні добрива            | 720000     |
| Засоби захисту рослин        | 68400      |
| ПММ                          | 524160     |
| Оплата праці                 | 201630,00  |
| Амортизація                  | 117185     |
| Орендна плата                | 420114,24  |
| Страхові внески              | 30957      |
| Інші                         | 32036,98   |
| Всього                       | 3286763,22 |

Таким чином, для забезпечення успішного та прибуткового виробництва сільськогосподарської продукції необхідно ретельно планувати та контролювати всі витрати та шукати ефективні способи їх оптимізації.

Далі на основі попередніх розрахунків визначимо собівартість 1 ц продукції рослинництва (дивись таблицю 2.12).

Таблиця 2.12 - Розрахунок собівартості 1 ц продукції

| № | Назва Культури | Насіння | Мін. добрива | Органічні добрива | ПММ    | Засоби захисту | Оплата праці | Аморт    | Оренда    | Інші    | Всього   | Валовий збір | Собівартість |
|---|----------------|---------|--------------|-------------------|--------|----------------|--------------|----------|-----------|---------|----------|--------------|--------------|
| 1 | Озиме жито     | 98400   | 97200        | 720000            | 149760 | 17100          | 54990,00     | 29296,25 | 112530,6  | 8009,2  | 1287286  | 1920         | 670,46       |
| 2 | Овес           | 96000   | 270000       | -                 | 111360 | 17100          | 31980,00     | 29296,25 | 112530,6  | 8009,2  | 676276,1 | 1680         | 402,55       |
| 3 | Кукурудза      | 9840    | 302400       | -                 | 144000 | 17100          | 46800,00     | 29296,25 | 112530,6  | 8009,2  | 669976,1 | 3000         | 223,33       |
| 4 | Соняшник       | 6840    | 291600       | -                 | 119040 | 17100          | 67860,00     | 29296,25 | 112530,6  | 8009,2  | 652276,1 | 900          | 724,75       |
|   | Всього         | 211080  | 961200       | 720000            | 524160 | 68400          | 201630,00    | 117185   | 450122,24 | 32036,8 | 3285814  | 7500         | -            |

Проведено аналіз собівартості для чотирьох різних культур: озимого жита, овесу, кукурудзи та соняшнику. Загальна собівартість для кожної культури була розрахована як сума вартості всіх факторів витрат, які були визначені. Загальна сума витрат для всіх культур становить 3285814 грн.

## 2.6 План маркетингу

Для планування основних результатів господарської діяльності прийняті наступні ціни на реалізовані продукти з урахуванням аналізу сформованого рівня цін і можливості їхнього коливання в основних сегментах:

- ціна 1 ц озимого жита 620 грн/ц;
- ціна 1 ц овесу 950 грн/ц;
- ціна 1 ц кукурудзи — 700 грн/ц;
- ціна 1 ц соняшника — 1450 грн/ц.

При оформленні угод із продажу на договірній основі передбачена передоплата в розмірі 50%. Підприємство планує реалізовувати продукцію у першій половині маркетингового року.

Розрахунок виручки від реалізації продукції представлено в таблиці 2.13.

Таблиця 2.13 - Виручка від реалізації продукції

| Продукція  |          |              |          |              |          |              | Всього   |              |                |
|------------|----------|--------------|----------|--------------|----------|--------------|----------|--------------|----------------|
|            | Вересень |              | Жовтень  |              | Листопад |              |          |              |                |
|            | Обсяг, ц | Ціна, грн/ц. | Обсяг, ц | Ціна, грн./ц | Обсяг, ц | Ціна, грн/ц. | Обсяг, ц | Ціна, грн./ц | Вартість, грн. |
| Озиме жито | 1013,4   | 620          | 337,8    | 620          | 337,8    | 620          | 1689     | 620          | 1047180        |
| Овес       | 372,75   | 950          | 745,5    | 950          | 372,75   | 950          | 1491     | 950          | 1416450        |
| Кукурудза  | 0        | 700          | 1490     | 700          | 1490     | 700          | 2980     | 700          | 2086000        |
| Соняшник   | 0        | 1450         | 447      | 1450         | 447      | 1450         | 894      | 1450         | 1296300        |
| Всього     | 1386,15  | -            | 3020,3   | -            | 2647,55  | -            | 7054     | -            | 5845930        |

За результатами реалізації продукції відображено значну виручку - 5845930 грн. Соняшникова продукція мала найменшу кількість реалізованих обсягів, але все ж таки принесла дохід у розмірі 1296300 грн.

Основними споживачами соняшнику та зернових культур мають бути переробні підприємства або трейдери, які закупають продукцію на базисі поставки EXW(франко-елеватор). Для цього значна частина вирощеного врожаю

буде передана для зберігання на найближчий комбінат хлібопродуктів – ВАТ „Охтирський КХП” з наступною її реалізацією.

## 2.7 Фінансовий план

Для втілення проекту підприємству потрібен кредит у розмірі 2 484,8 тис. грн., який планується отримати в АТ КБ «ПриватБанк» м.Охтирка. Наданий кредит буде використаний на придбання насіння, добрив, засобів захисту та пально-мастильних матеріалів. Строк надходження грошей на розрахунковий рахунок ФГ "Зелени Лан"— перша декада січня планового року. Підприємство здатне виконати умови банку, згідно з якими кредит буде наданий на строк 12 місяців під 30% річних. Нарахування та виплата відсотків за користування кредитом здійснюватимуться кожного місяця з моменту отримання кредиту до останнього місяця його використання включно.

Таблиця 2.14 - Розрахунок нарахування відсотків

| Показники                                     | Сума, грн. |
|-----------------------------------------------|------------|
| Потреба в кредиті – всього                    | 2484840    |
| в. т.ч. насіння та посівний матеріал          | 211080     |
| ПММ                                           | 544160     |
| Добрива та засоби захисту рослин              | 1749600    |
| Період кредитування, місяців                  | 12         |
| Процентна ставка короткострокового кредиту, % | 30%        |
| Плата по проценту за кредит, грн.             | 745452     |

За наданими показниками, потреба в кредиті складає 2 484 840 грн., з яких 211 080 грн. призначені на придбання насіння та посівного матеріалу 544 160 грн. - на ПММ, а 1 749 600 грн. - на добрива та засоби захисту рослин.

Період кредитування становить 12 місяців, а процентна ставка короткострокового кредиту - 30%. З цих показників можна обчислити плату по проценту за кредит, яка складає 745 452 грн.

За підсумками діяльності у плановому році підприємство матиме чистий прибуток у розмірі 2140,3 тис. грн., що забезпечить рентабельність на рівні 66,1%. (дивись таблицю 2.15)

Таблиця 2.15 - Фінансові результати діяльності

| Показники                        | Сума, грн.  |
|----------------------------------|-------------|
| Виручка від реалізації продукції | 5 845 930,0 |
| Матеріальні затрати              | 3286763,22  |
| Відсотки за кредит               | 745452      |
| Валовий прибуток                 | 2559166,78  |
| Податок на прибуток              | 460650,02   |
| Чистий прибуток                  | 2098516,76  |
| Рентабельність, %                | 64          |

За звітний період компанія отримала виручку від реалізації продукції у сумі 5 845 930,0 грн. Валовий прибуток компанії склав 2559166,78 грн. . Загальна сума податку на прибуток становить 460650,02 грн., а чистий прибуток становить 2098516,76 грн.

Рентабельність діяльності компанії за звітний період склала 64%. Цей показник вказує на те, що компанія генерує високий дохід від своєї діяльності.

## 2.8 Ризик і шляхи його зниження

Реалізація запланованого проєкту пов'язана з наявністю певних загроз, серед яких ключовими є виробничі та ринкові ризики. Кожен із них по-різному впливає на фінансові результати діяльності підприємства та потребує відповідного управлінського реагування.

Виробничий (операційний) ризик обумовлений можливістю скорочення обсягів випуску продукції внаслідок несприятливих природно-кліматичних

чинників. Екстремальні погодні явища, стихійні лиха або інші природні впливи можуть призвести до зниження врожайності, що безпосередньо відображається на доходах підприємства.

Ринковий ризик виникає через коливання попиту й цінової ситуації на аграрну продукцію. Зменшення закупівельних цін з боку основних контрагентів, перенасичення ринку або загальне скорочення споживання можуть негативно вплинути на рівень прибутковості. Одним із ефективних інструментів обмеження такого ризику є укладання форвардних угод із покупцями, які передбачають фіксацію ціни реалізації на визначений період, зазвичай протягом маркетингового року. Це дає змогу стабілізувати очікувані доходи та знизити вплив цінових коливань.

З огляду на те, що ризики є об'єктивною складовою підприємницької діяльності, особливо в аграрному секторі, важливого значення набуває система заходів, спрямованих на їх зниження та контроль. До основних напрямів мінімізації ризиків належать такі:

- Розширення структури виробництва — вирощування декількох видів культур або розвиток додаткових напрямів діяльності дає можливість збалансувати доходи та зменшити залежність від результатів одного виду продукції.
- Використання механізмів аграрного страхування — страхові програми забезпечують фінансову компенсацію у разі втрат, спричинених природними катаклізмами, хворобами рослин чи поширенням шкідників, що сприяє збереженню стабільності господарства.
- Систематичний аналіз ринкової ситуації — постійний моніторинг цін, попиту та тенденцій розвитку ринку дозволяє коригувати обсяги виробництва й обирати оптимальні строки реалізації продукції.

- Підвищення ефективності використання ресурсів — раціональне управління земельними угіддями, матеріально-технічною базою, трудовими ресурсами та фінансами сприяє зниженню витрат і зростанню рентабельності.
- Фінансова стійкість підприємства — формування резервних фондів або забезпечення доступу до кредитних ресурсів створює додатковий запас міцності на випадок непередбачених ситуацій.
- Запровадження сучасних технологій — використання інноваційних агротехнічних рішень, цифрових і автоматизованих систем управління виробництвом підвищує продуктивність, покращує якість продукції та зменшує вплив людського чинника.

## **3 ОХОРОНА ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ**

### **3.1 Загальні положення**

Охорона праці - це система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, спрямованих на збереження життя, здоров'я і працездатності людини у процесі трудової діяльності.

Безпека праці — умови праці на об'єктах матеріального виробництва, зокрема промисловості, транспорту тощо, що виключають вплив небезпечних і шкідливих факторів на працюючих. Безпека праці підтримується шляхом виконання комплексу заходів щодо запобігання травматизму, захворювань і аварій.

Система управління охороною праці підприємства є складовою, невід'ємною частиною загальної системи управління виробництвом. Її впровадження і функціонування реалізується шляхом визначення посадових обов'язків суб'єктів управління в господарстві стосовно завдань з охорони праці та сумлінного їх виконання. Вона побудована на основі Закону України «Про охорону праці», Наказу Мінсоцполітики від 29.08.2018 № 1240. «Про затвердження Правил охорони праці у сільськогосподарському виробництві», вимог ДСТУ OHSAS 18001:2010 «Системи управління гігієною та безпекою праці. Вимоги» (далі - ДСТУ OHSAS 18001:2010).

Вимоги безпеки до виробничого обладнання та організації робочих місць визначено Правилами охорони праці у сільськогосподарському виробництві, затвердженими наказом Міністерства соціальної політики України від 29.08.2018 № 1240.

Обладнання, що надається працівникам та ними використовується за призначенням, має бути технічно справним і відповідати:

- вимогам технічних регламентів, якщо обладнання виготовлене після дати обов'язкового застосування відповідних технічних регламентів, що поширюються на це обладнання;

- загальним вимогам безпеки до обладнання, що зазначені у нормативно-правових актах з охорони і гігієни праці та відповідних нормативних документах на його виготовлення, якщо обладнання виготовлене до дати обов'язкового застосування відповідних технічних регламентів, що поширюються на це обладнання.

Обладнання, під час експлуатації якого можливе виділення шкідливих речовин у повітря робочої зони, має бути обладнане місцевою вентиляцією. Пуск місцевої вентиляції має бути заблокований із пуском технологічного обладнання.

Рівень шуму виробничого обладнання не має перевищувати встановлених норм. У разі перевищення допустимих норм шуму робочої зони працівники мають бути забезпечені засобами індивідуального захисту органів слуху.

Струмопідвідні проводи до електрифікованих машин і установок у виробничих приміщеннях мають бути ізольовані і захищені від механічного пошкодження.

Трубопроводи, запірна арматура, насоси і вмістища, розміщені у теплицях, які використовують під час застосування гербіцидів та агрохімікатів, мають бути герметично закритими. Гальма засобів малої механізації (підвісних транспортних ліній, стрічкових транспортерів, електричних талів, візків, що переміщуються надґрунтовими реєстрами тощо), які застосовують під час збирання урожаю і транспортування його у складські приміщення, мають бути справними та заблокованими з пусковими пристроями. Вимоги безпеки під час експлуатації сільськогосподарської техніки.

Експлуатація сільськогосподарських машин (сільськогосподарських тракторів, їх причепів і змінних причіпних машин, систем складових частин та окремих технічних вузлів) має здійснюватися з урахуванням вимог експлуатаційної документації.

Вузли та елементи сільськогосподарських машин, що рухаються, обертаються та можуть становити небезпеку, мають бути огорожені захисними кожухами, які забезпечують безпеку працівників.

Перед виконанням робіт треба переконатися, що дроти повітряних ліній електропередач не буде зачіпати техніка, проїжджаючи під ними. Під час проїзду сільськогосподарської техніки потрібно дотримуватися безпечної дистанції.

### **3.2 Безпека польових робіт під час воєнного стану**

З метою створення безпечних і безаварійних умов праці у суб'єктів господарювання сільського господарства та мінімізації ризиків виникнення нещасних випадків на виробництві під час проведення польових робіт в умовах воєнних (бойових) дій в Україні, Держпраці пропонує роботодавцям вжити такі заходи:

Перед проведенням польових робіт роботодавцям, спільно з представниками відповідних структурних підрозділів МВС та ДСНС, організувати перевірку сільськогосподарських угідь та прилеглих ділянок на предмет наявності снарядів, вибухових пристроїв та інших предметів і матеріалів, що створюють або можуть створити загрозу працівникам сільського господарства (особливо у зонах прилеглих до ведення бойових дій).

Перед проведенням польових робіт організувати позапланові інструктажі з питань охорони праці працівників щодо дій посадових осіб та виробничого персоналу суб'єктів господарювання у разі початку бойових дій (артилерійські обстріли, бомбардування тощо).

Розробити плани евакуації персоналу перед початком та під час проведення бойових дій та плани ліквідації аварійних ситуацій з мінімальним рівнем загрози життю та здоров'ю працюючих.

Забезпечити належний моніторинг за технічним станом сільськогосподарських машин, які планується використовувати під час польових робіт, у тому числі:

- заборонити використання несправної техніки, у тому числі з відсутністю електростартерного запуску двигуна;

· з метою забезпечення безаварійної роботи машин, механізмів, устаткування та попередження випадків виробничого травматизму роботодавцям необхідно організувати ефективну роботу служб технічного контролю, обслуговування та ремонту техніки.

Організувати проведення польових робіт в умовах достатньої видимості, виключно у денний час. Доставку, транспортування та ручне перенесення обладнання, устаткування, добрив та інших матеріалів до місця безпосереднього виконання робіт, потрібно здійснювати у відповідності до розроблених безпечних маршрутів, з якими ознайомлені усі працівники, які будуть виконувати зазначені роботи.

Вжити заходів щодо створення належних і безпечних умов праці, особливо в місцях концентрації працівників і устаткування, розташованих на значній відстані від населених пунктів, шляхом забезпечення у разі потреби надання працівникам невідкладної медичної допомоги в польових умовах та створення пунктів обігріву (за необхідності).

Для організації оперативної комунікації між працівниками у полі та негайного інформування їх у разі створення небезпечної для їх життя та здоров'я ситуації, забезпечити машиністів тракторних бригад засобами зв'язку.

Забезпечити працівників, задіяних у виконанні весняно-польових робіт відповідним спецодягом, спецвзуттям та іншими засобами індивідуального та колективного захисту. З метою мінімізації часу перебування працівників на відкритому просторі, особливо в зонах прилеглих до ведення бойових дій, заборонити виконання складних та/або довготривалих ремонтних робіт машин, механізмів, обладнання в польових умовах.

## ВИСНОВОК

Метою даного дослідження була розробка бізнес-плану для підприємств з метою розвитку та зміцнення їх економічного потенціалу та підвищення конкурентоспроможності серед вітчизняних виробників.

Сьогодні зрозуміло, що без бізнес-плану неможливо управляти виробничою діяльністю. Підготовка бізнес-плану є нагальною потребою, яку вимагає виробнича діяльність. Підготовка планує завданням для організації виробничої діяльності. Запорукою успіху бізнесу є успішне започаткування бізнесу. Процес розробки бізнес-плану є специфічним для кожного окремого випадку. Тому практично неможливо надати універсальну (стандартну) схему його складання.

Такі бізнес- плани часто підміняються різного роду рішеннями компанії щодо конкретних напрямків діяльності і зазвичай розробляються в досить стислі терміни , що за відсутності необхідного підходу може стати однією з причин виникнення проблемних ситуацій в майбутньому. Для уникнення критичних ситуацій бізнес-планування є важливим методологічним і практичним аспектом забезпечення ефективного розвитку сільськогосподарської промисловості в майбутньому. Завдяки пропозиціям та рекомендаціям, обґрунтованим у бізнес-планах, підприємства можуть мінімізувати ризик скорочення виробництва і ,навпаки, щороку збільшувати його обсяги та швидкість переробки продукції.

Бізнес-планування дозволяє передбачити різноманітні проблеми, які можуть виникнути в процесі реалізації ідеї розвитку підприємства, та знайти ефективні шляхи їх вирішення. Таким чином, сам процес планування – це пошук шляхів досягнення поставленої мети та деталізація послідовності дій(алгоритму)для її досягнення, включаючи розподіл ресурсів. Таким чином, найбільш ефективне планування – це пошук найефективнішого способу досягнення поставленої мети та його деталізація, включаючи послідовність дій та оптимальний розподіл ресурсів

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Ємець О. І. Основи підприємництва: навчальний посібник / Івано-Франківськ : Лілея–НВ, 2012. – 147 с.
- [2] Буткевич С. А., Бізнес - план як інструмент управління( структура та розробка)// Актуальні проблеми економіки. - 2013. - №2. с 79-82.
- [3] Величко В. Етапи розробки бізнес-плану підприємства//Економіка України. - 2012. - № 5. - С42-47.
- [4] Мазнев Г.Є. Бізнес-планування в аграрних формуваннях: навчальний посібник / Одеський державний аграрний університет. – Видання 2-ге, перероб.– Одеса: ЛЕРАДРУК, 2014. – 219 с.
- [5] Тарасюк Г. М., Шваб Л. І., Планування діяльності підприємств: Навч. Посіб. - К.: Каравела, 2013.
- [6] С. В. Панченко, В. Л. Дикань, О. В. Шраменко [та ін.]. Підприємництво, підручник / – Харків : УкрДУЗТ, 2018. – Ч. 1. Теоретичні основи організації підприємницької діяльності. – 241 с.
- [7] Ільїн В.Ю. Розвиток відносин власності на селі в умовах корпоратизації //Економіка АПК. – 2013 - № 10 – С. 54-62.

